



Startdocument voor profielwerkstukken
Sociale Geografie & Planologie

Segregatie: ruimtelijke gevolgen van ongelijkheid in de stad

door Dolly Loomans

Sociaaleconomische ongelijkheid is een belangrijk onderwerp op de maatschappelijke agenda. Verschillende krantenkoppen en voorpagina's berichten over de alarmerende groei van ongelijkheid tussen arm en rijk. De afstand tussen rijken en armen in de samenleving vergroot zich ook letterlijk; in de stad wonen de armen en de rijken steeds vaker gescheiden van elkaar. In verschillende Europese steden bestaat dan ook de angst voor een toenemende maatschappelijke en ruimtelijke tweedeling, waarbij de armste klasse naar de randen van de stad en samenleving wordt geduwd. De Amerikaanse getto's of Franse banlieues functioneren als schrikbarend doemscenario. De meningen over segregatie lopen echter ver uiteen. In hoeverre is er sprake van ruimtelijke segregatie in de stad? En is segregatie eigenlijk wel zo problematisch als sommigen veronderstellen? En wat zijn de oorzaken en gevolgen van ruimtelijke segregatie?

Achtergrond

Segregatie betekent in de geografie de scheiding van mensen op basis van een bepaald kenmerk. Deze scheiding kan plaats vinden op basis van inkomen, maar ook naar opleidingsniveau of etniciteit. Zo kunnen er in een bepaalde buurt bovengemiddeld veel personen met een laag inkomen wonen, terwijl in een andere buurt juist bijna alleen maar rijke mensen wonen. Je kunt segregatie meten op verschillende schaalniveaus; op nationale en stedelijke schaal, maar ook binnen één appartementencomplex. De oorzaken van segregatie zijn divers en complex. Persoonlijke keuzes met betrekking tot de buurt waarin je wilt gaan wonen, maar ook structurele maatschappelijke ontwikkelingen kunnen van invloed zijn op segregatie. Verschillende auteurs stellen dat door de toenemende aantrekkelijkheid van steden de hoger opgeleide middenklasse weer graag in de centrale gebieden van de stad wilt wonen. De prijzen in deze buurten stijgen, waardoor armere huishoudens verdrongen worden naar de buitenwijken van de steden. Dit proces heet gentrification.

Ook de gevolgen van segregatie zijn niet eenduidig. Sommige auteurs benadrukken de negatieve gevolgen van segregatie. Een concentratie van inwoners met een laag inkomen en een laag opleidingsniveau wordt vaak (wellicht onterecht) geassocieerd met probleemwijken. In sommige gevallen worden, in de media en daarbuiten, dit soort buurten gestigmatiseerd. Dit kan negatieve gevolgen hebben voor de inwoners. Zo kan een negatief imago resulteren in het wegblijven van fysieke en financiële investeringen in een buurt. De effecten van de woonomgeving op iemands persoonlijke leven en kansen worden buurteffecten genoemd.

Segregatie, gentrification en buurteffecten zijn uitvoerig bediscussieerde onderwerpen. Een buurt met veel mensen met dezelfde achtergrond kan ook positieve gevolgen hebben, zoals het verhogen van de sociale cohesie. En processen van gentrification verdringen wellicht personen met een lager inkomen, maar zijn vaak ook de voorbode van economische groei in de buurt of stad.

Ruimtelijke ongelijkheid in de stad is een groot onderwerp met veel interessante invalshoeken. Als je onderzoek wilt doen naar dit thema is het belangrijk om je onderzoek goed af te bakenen. Naar welk schaalniveau kijk je? En welke dimensie van segregatie vind je interessant; inkomen, etniciteit of opleidingsniveau? Leg je de focus op de oorzaken of de gevolgen? Ook is de context van je onderzoek erg belangrijk. Segregatie in Amerikaanse steden is heel anders dan in Europese steden, maar ook de verschillen tussen Rotterdam en Amsterdam zijn groot. Dit zijn zaken waar je goed over na moet denken voor je begint aan je onderzoek.

Onderzoeksvragen

- *Beleid*: het kan interessant zijn om de rol van beleid te onderzoeken. Hierbij kan je beleid *tegen* segregatie bestuderen. Wat zijn de achterliggende gedachten van antisegregatie beleid? Je kan ook de focus leggen op de *gevolgen* van beleid. Welke rol speelt beleid bijvoorbeeld bij het ontstaan van segregatie?
- *Woningmarkt*: de woningmarkt is ook een belangrijk onderdeel van segregatie. Je zou kunnen onderzoeken wat de rol is van een sociale huurmarkt bij ruimtelijke segregatie of wat de gevolgen zijn van de verkleining van de sociale huurmarkt.
- *Wonen in een gesegregeerde stad*: hoe ervaren buurtbewoners hun buurt eigenlijk? Hier zou je kunnen onderzoeken hoe het is om te wonen in buurt met een bovengemiddelde concentratie van bijvoorbeeld arme of juist rijke bewoners. Het kan ook interessant zijn juist naar een gemengde buurt te kijken. In hoeverre komen de bewoners van gemengde wijken echt met elkaar in contact? Hoe ervaren zij het wonen in een gemengde buurt?
- *Kijken naar de context*: zoals gezegd verschillen de processen van segregatie erg per stad, land of werelddeel. Je zou kunnen onderzoeken hoe het proces verloopt in een specifieke context. Hoe is de ruimtelijke verdeling van verschillende bevolkingsgroepen bijvoorbeeld in New York, Rio de Janeiro of Den Haag? Je zou ook een vergelijking kunnen maken tussen een Amerikaanse en een Nederlandse stad, of tussen twee Nederlandse steden. Wat zijn de verschillen en waar hebben deze mee te maken? En wat zijn juist overeenkomsten?

Methoden

- Je onderzoeksmethoden hangen erg af van je gekozen onderzoeksfocus. Kijk dus goed naar wat je precies wil onderzoeken en wat voor methoden je daarvoor nodig hebt. Een combinatie van verschillende onderzoeksmethoden is vaak ook interessant. Een paar voorbeelden zijn:
- *Interviews of enquêtes*: als je de mening of het perspectief van bepaalde personen wilt weten, kan het logisch zijn om interviews of enquêtes af te nemen. Je zou bijvoorbeeld buurtbewoners of beleidsmakers kunnen interviewen.
- *Literatuurstudie*: je kan je onderzoek ook doen door andere studies te bestuderen. Dit is bijvoorbeeld relevant als je twee steden met elkaar wilt vergelijken. Ga dan opzoek naar literatuur over jouw steden en vergelijk de uitkomsten. Hieronder staan een aantal artikelen, maar ga ook zelf opzoek. Je kan ook kijken in de bronnenlijsten van deze voorbeeldartikelen, daar staan al wat goede tips.
- *Beleidsstudie*: als je het beleid wilt bestuderen zul je logischerwijs beleid moeten lezen. Ga dan opzoek naar beleidsdocumenten van de betreffende gemeente en analyseer deze kritisch.
- *Cijfers en percentages*: Je kunt ook onderzoek doen door je te focussen op de gegevens van websites zoals Onderzoek, Statistiek en Informatie van Gemeente Amsterdam (<http://www.ois.amsterdam.nl/themas>). Hierop vind je gedetailleerde informatie over de verdeling van inkomensgroepen, etniciteit en opleidingsniveau over de stad. Soortgelijke websites bestaan ook voor andere steden. Bij 'links' staan een aantal voorbeelden.

Wetenschappelijke literatuur

- Ponds, R., van Ham, M. & Marlet, G., (2015) Verschillen, ongelijkheid en segregatie – literatuurstudie. Beschikbaar via: www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2015/06/03/verschillen-ongelijkheid-en-segregatie-literatuurstudie
- Ponds, R., Marlet, G., van Woerkens, C., & van Ham M, (2015) *Maten van segregatie: achtergronden en verschillen De invloed van de manier van meten op de gemeten mate van segregatie* Beschikbaar via: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2015/06/03/verschillen-ongelijkheid-en-segregatie-literatuurstudie>
- Leidelmeijer, K., Schulenberg, R., & Noordhuizen B. (2015) *Ontwikkeling van Ruimtelijke in Nederland* Beschikbaar via: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2015/11/16/ontwikkeling-van-ruimtelijke-verschillen-in-nederland>
- Boterman, W.R. & Van Gent, W.P.C. (2015) *Segregatie in Amsterdam*, S+RO 3, 34-39.

Andere links

- Websites met relevante cijfers over steden:
<http://www.rotterdam.nl/onderzoek>
<http://www.ois.amsterdam.nl/themas>
<http://www.denhaag.nl/home/bewoners/actueel/feiten-en-cijfers.htm>
- Verschillende artikelen over sociale segregatie: <https://ruimtevolk.nl/tag/sociale-segregatie>
- Segregatie in de stad, van een ei naar een zandloper:
<https://stedenintransitie.nl/stadbericht/segregatie-in-de-stad-van-een-ei-naar-een-zandloper>
- Fotoserie van segregatie in Zuid-Afrika: <http://www.unequalscenes.com/projects>
- Artikel van de New York Times over de beleving van segregatie in New York City
http://www.nytimes.com/interactive/2016/04/13/nyregion/segregation-and-new-york-city.html?_r=0

Video's

- Kort Youtubefilmpje over segregatie:
<https://www.youtube.com/watch?v=fFgBFxEoEos&feature=youtu.be>
- Documentaire over een probleemwijk in Breda: http://www.npo.nl/tegenlicht-erop-of-eronder-in-noord/21-07-2010/WO_VPRO_043605
- Dheepan (2015) Franse speelfilm over het leven in de achterstandswijken van Parijs